

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

RUS DIŞ POLİTİKASINDA DEĞİŞİMİN FELSEFİ TEMELLERİ: NATO GENİŞLEMESİNE YÖNELİK BALTIKLAR'DA BİR İMPARATORLUK TEPKİSİ

Geliş Tarihi: 15.01.2020 Kabul Tarihi: 27.01.2020

Uğur Yasin ASAL¹ ORCID ID: 0000-0003-1567-9186

Furkan TERZİ² ORCID ID: 0000-0001-8999-1987

ÖZ

Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından oluşan yeni uluslararası sistemde yeniden etkin bir güç olma çabası içerisinde. Ekonomik, siyasal ve askeri güç parametreleri ile değerlendirildiğinde bölgesel bir güç olan Rusya Federasyonu, Vladimir Putin'in başkanlığında küresel güç statüsüne evirilmektedir. Rusya Federasyonu'nun geçirmiş olduğu bu yapısal dönüşüm Baltık ülkeleri ile olan dış politika ve güvenlik ekseninde de karşılığını bulmaktadır. Rusya Federasyonunun söz konusu dış politika ve güvenlik yaklaşımı, Baltık ülkelerinin AB ve NATO üyelikleri sonrası pro-aktif bir yapıya bürünmüştür. Bu çalışmada Rusya Federasyonu'nun Baltık ülkeleri dış politikasında yaşanan değişimin teorik esasları, dış politika, güvenlik ve bölgesel güç dengeleri ışığında analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Rusya Federasyonu, Dış Politika, Baltık Ülkeleri, NATO ve AB.*

INTERNATIONAL RELATIONS

THE PHILOSOPHICAL UNDERPINNINGS OF THE CHANGE OF THE RUSSIAN FOREIGN POLICY: AN IMPERIAL RESPONSE TO THE NATO ENLARGEMENT IN THE BALTICS

ABSTRACT

Russian Federation is forced to be efficient power in the new international system after the resolution of the USSR. Russian Federation is one of regional actor when it considered with her economic, political and military parameters, is now stimulating to be a global power in Vladimir Putin's presidency. This transformation is also reflecting itself through the Federation's foreign and security policies towards to Baltic States. Thus, the foreign and security policy approaches of the Russian Federation become proactive after the EU and the NATO accession of the Baltic States. The theoretical tenets of the change of the foreign policy of the Russian Federation in the Baltic countries are analysed in this study, in the perception of security, regional power balances and political economy dynamics.

Keywords: *Russian Federation, Foreign Policy, Baltic States, NATO and the EU.*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İTBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, uyasal@ticaret.edu.tr

² İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans Mezunlu, furkan.terzi@yahoo.com

1. GİRİŞ

Batılı zihinlerde Rus güvenlik algısı, 90'lı yıllarda Kosova'da gerçekleşen NATO operasyonuna ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasına rağmen, önemli oranda değişikliğe uğramamıştır. Rusya, halen konsantrik halkaların³ merkezinde yer almaktadır. Rusya ekonomide ve dünya liderliğinde yaşadığı düşüşe rağmen, hala etkin bir küresel aktördür. Rusya'nın son yıllarda Gürcistan, Ukrayna ve Suriye başta olmak üzere Karadeniz ve Ortadoğu'da geliştirdiği politik inisiyatif, Rus dış politikası ve ABD ilişkisini birçok yönüyle etkilemiştir.

ABD ve Avrupa merkezli temel güvenlik algısı, Rusya tarafından gerçekleştirilen politik hamlelere göre şekillenebilmektedir. Bu çerçevede Rusya'nın güvenlik yaklaşımları, doğu-batı arasında gerçekleşen çatışmalarda ve işbirliklerinde, Batı siyasal elitleri tarafından dikkate alınmaya devam etmektedir (Bremmer, 1999: 31). Son Ukrayna krizinde görüldüğü üzere Rusya'nın güvenlik algısı ve bu doğrultuda oluşturduğu güvenlik doktrinleri, Avrupa merkezli bölgesel güvenlik paradigmasını doğrudan etkileyen bir yapıya sahiptir. Söz konusu çarpan etkisi, Rus dış politikasının stratejik analiz yaklaşımıyla izahını gerekli kılmaktadır.

Stratejik çalışmalar veya bir diğer ismiyle güvenlik çalışmaları, nükleer devrimin ve Soğuk Savaş'ın bir sonucu olarak gündeme gelmiştir. Stratejik çalışmaların felsefi alt yapısı, Machiavelli'nin yapıtlarından başlayarak, 1940'lar ve 1950'lerin uluslararası politik ortamından bugüne değin etkili olan siyasal realizme dayanmaktadır. Stratejik çalışmalar, uluslararası ilişkilerin askeri dinamiklerini anlama ve açıklama çabası içerisindedir. 1950'li yıllarla birlikte stratejik çalışmalar, çok daha sistemli, akademik ve sivillerce çalışılan bir alan haline gelmiştir.

ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya ve diğer Batılı ülkelerin üniversitelerinde stratejik çalışmalar ve güvenlik çalışmaları, hızlı bir şekilde gelişmiştir. Öte yandan bu süreçte Sovyetler Birliğinde ise strateji teorisi, 1950'ler ve 1960'larda geleneksel çizgilerde devam etmiş, büyük oranda askeri yöntemler ile desteklenmiştir. Farklı politik, tarihsel ve coğrafi konseptten gelen Sovyet stratejik düşüncesinin kendine has bir yapısı bulunmaktadır. Bu kendine özgülük, çoğu zaman Batılı stratejistler tarafından yanlış algılanmaktadır. (Booth, 1994: 9).

Bu doğrultuda makalenin teorik temellerini, Rus Dış Politikasının 1990'lı yılların ardından geçirmeye başladığı dönüşüm oluşturacaktır. Bu dönüşümle birlikte, örnek olarak seçilen Rusya'nın Baltık ülkeleri politikasının, tarihsel süreçte hâkimiyet teorisi çerçevesindeki yansımaları deskriptif bir yöntemle sunulacaktır. Söz konusu deskriptif yöntemin teorik alt yapısını 1980'li yıllarda İngiltere'de Ken Booth önderliğinde geliştirilen stratejik çalışmalar, güvenlik çalışmaları ve realizmin temel paradigmaları oluşturmaktadır.

³ Konsantrik halka kavramı; Uluslararası İlişkiler literatüründe Avrupa Güvenliğinin iç içe geçmiş yapısını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır.

Makalenin ilerleyen bölümlerinde, Baltık ülkelerinin Avrupa Birliği ve NATO üyesi olmaları ile şekillenen yeni uluslararası güvenlik ortamının Rusya'nın dış politika ve güvenlik konseptine nasıl yansıdığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Sonuç bölümünde ise değişen güç paradigmasının, Baltık bölgesinin güvenliğini ve Rusya'nın bu noktada alacağı konumu ne yönde şekillendirileceği tartışmaya açılacaktır.

2. RUS DIŞ POLİTİKASININ TEORİK ESASLARI

1930'ların son dönemlerinden itibaren uluslararası politikada etkili olan siyasal felsefe, realizm üzerine odaklanmaktadır. Bu süreç, Thomas Hobbes'un Leviathan'ında sıkça atfı yaptığı türden bir realizm olarak, devletin sürekli savaş tehlikesi altında bulunduğu yapısal bir inşayı ifade etmektedir. Söz konusu dönemde devletin temel ihtiyacı güvenliği sağlamaktır. Bu temel argümana göre, sürekli anarşi durumunda egemen devletten daha üstün bir otorite yoktur. Öte yandan Carl Schmitt bu durumsallığı 'Siyasi İlahiyat'⁴ adlı eserinde; "Egemen olan, olağanüstü olana karar verendir" şeklinde ifade etmektedir. Uluslararası politikada hakim paradigma realizmdir. Stratejistler ve uluslararası güvenlik uzmanları üstünde süren etkisine rağmen realizm, 1970'lerin son dönemlerinden itibaren gittikçe artan bir politik etkiye sahiptir (Booth, 1994: s.20).

Realizmin önemli bir yapı taşı olarak yeni realizm (neorealizm), ulus devletin temel politik tutumlarının yanında farklı yaklaşımlara da önem atfetmektedir. Bu çerçevede yeni realizm, sıkça referans gösterilen realizmden farklı olarak, var olan sistematik kavramsallaştırmalardan öteye gitmekte ve dünyanın daha yapısal bir görünümünü rehber edinmektedir. Buradan hareketle Rusya için SSCB'nin dağılmasının akabinde geçen beş yıllık süre zarfında meydana gelen yapısal değişimler, ABD liderliğini kabul etmek ve NATO genişlemesiyle karşı karşıya kalmak gibi kabul edilmesi zor bir durum olarak ifade edilmektedir (Sullivan, 2001: s.114).

Bu doğrultuda Rusya, neorealist bir paradigmaya atıfta bulunarak, Baltık ülkeleri ile olan ilişkisinde de, tarihsel süreçte yaşadığı hâkimiyet teorisinden öte bir tutum benimseme durumunda kalmaktadır. Klasik realist paradigmadan bakıldığında Rusya'da ortaya çıkan sorunların, doğrudan devletin yapmış olduğu hamleler ile bağlantılı olduğu görülürken, yeni realistler söz konusu aksaklıkların devletle birlikte uluslararası sistemin yapısal unsurlarından kaynaklandığını iddia etmektedir. İki yaklaşım arasında, devletin davranışlarının hangi siyasal felsefeyi temel alacağı noktasında farklılıklar bulunmaktadır (Vasques ve Elman, 2003: s.49).

Öte yandan uluslararası düzeni sarsan tehditlere karşı Neorealizm tarafından da temel çıkarımlarda bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla, uluslararası politikanın kaos durumundan kaynaklandığı, devletlerin uluslararası politikada temel aktör olduğu, güvenlik ihtiyacı olduğunda devletin bunu gerçekleştirmek için tüm gücünü maksimize etmesi gerektiğidir (Vasques ve Elman, 2003: s.168). Buradan

⁴ Schmitt, C. (2002), *Siyasi İlahiyat; Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm*, Ankara: Dost Kitapevi

bakıldığında Rusya'nın Baltık ülkeleri politikasının temel değişim sürecinde, uluslararası politikada yaşanan güç dengesinin önemli bir rolü olduğu değerlendirilmektedir. Bu güç dengesindeki dönüşüm, Rusya'nın Baltık coğrafyasındaki tarihsel süreçteki hâkimiyet teorisini önemli oranda etkilemiş, günümüze gelen süreçte Baltık coğrafyasında, Atlantik merkezli NATO ile güç dengesi sorunsalını gündeme getirmiştir.

Öte yandan, Rus dış politikasının liberal paradigmadan incelemesine geçmeden önce Rusya'daki liberalizmin felsefi temellerinin Batı Avrupa'dan alındığı ifade edilebilmektedir. Söz konusu liberalizm, Rusya'nın nevi şahsına münhasır yapısının farkında olarak temellendirmesini gerçekleştirmektedir. Belki de bunun en açık ifadesine Rus romancı Ivan Turgenev'in şu cümlesinde rastlamak mümkündür; "Yüreğimde ben Avrupalıyım, hayattaki taleplerimde Avrupalı değerlere dayanmaktadır". Rusya'daki liberalizm, kurgusunu bireylerin temel ihtiyaçlarından almaktadır. Rusya'daki liberalleşme akımı tarihsel süreçte 1855-1895 arasında etkili olmuş, 1895 yılından da eski rejimin son bulacağı 1917 devrimine kadar etkisini sürdürmüştür. Ruslar ilk olarak sivil hakların gelişimi için demokrasiyi ön plana çıkarmış, akabinde, bu hakların otokrasiyle paralel bir seyrinde mümkün olmayacağına inanmışlardır (Pipes, 2005: s.154).

Komünizm sonrası Rus dış politikasında, değişen dönemlerde liberal değerlerin üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bu dönemde, liberalizmin Rusya'da önemli değişikliklere neden olduğu gözlemlenmektedir. Burada paradoksal bir mesele olarak karşılaşılan unsur, eski değerler ile yeni değerlerin ne şekilde entegre edileceğidir? (Kapustin ve Klyamkin, 1997: s.5). Liberal paradigmadan bakıldığında, Rusya'daki dış politika elitlerinin Atlantik veya Avrasya merkezli hareket ettiği göze çarpmaktadır. Atlantik merkezli dış politika karar vericilerinin liberal değerleri ön plan çıkaran bir yönetim yaklaşımı sergilediği gözükmektedir.

Rusya'da liberalizmin gerçekten oturması, öte yandan hukukun liberal kurallarının ve bu doğrultuda oluşacak liberal anayasaların, öteki algılarla birlikte şekillenmesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Carl Schmitt'in anayasal paradigması, bu yaklaşımların bir bütünü şeklindedir. Schmit'in liberal anayasa kurgusunda hukuk kuralları, burjuva toplumu, devlete karşı korumalıdır. Hayek de, liberalizmi bireylerin moral değerlerinin egemenliği olarak ifade etmektedir. Bu geleneksel entellektualite Locke, Kant ve Mill'den bu yana Avrupa'nın düşünsel temellerinde yer almaktadır (Cristi, 1998: s.149). Bu açıdan değerlendirildiğinde Rusya'da hem iç hem de dış politikada Batı Avrupa'nın klasik liberalizminin bütün yönleriyle içselleştirilemediği gözükmektedir.

Buna ilave olarak Michael Pakaluk, John Rawls'un liberal düşünce eksenindeki açıklamalarından hareketle liberal düşüncenin, mutlak bazı değerler ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bunlar; düşünce ve vicdan özgürlüğü, siyasal özgürlükler, dernek kurma özgürlüğü ile hukuk çerçevesinde sağlanan haklar ve özgürlüklerdir (Pakaluk, 1994: s.10).

Nihai olarak liberalizm, Rusya'daki eğitimli ve duyarlı tüm insanların sloganıdır. Aslında bu, tüm sınıf ve kesimlere de hitap etmektedir. Söz konusu grupların siyasal programları arasında; vicdan özgürlüğü, toplum fikrinin özgürlüğü, basının özgürlüğü, öğrenim hakkı, açık ve adaletli yönetim gibi temel unsurlar yer almaktadır (Timberlake, 1972). Leahy'e göre ise, Rusya son on yıl içerisinde gerçekleştirmiş olduğu devinimi liberal reçeteler çerçevesinde gerçekleştirmiştir. Rusya'da belirlenen politik ve ekonomik hedeflere ulaşmanın yolu liberal değerlerin Rusya'daki hâkimiyetine göre belirlenecektir (Leahy, 2000: s.634).

Uluslararası ilişkiler teorileri kapsamında yer alan yapısalcı paradigmanın önemi, onun eleştirel yapısının gerekliliğinden kaynaklanmaktadır (Zehfuss, 2002: s.9). Bu doğrultuda Rus dış politikasının sosyolojik temelini Rusya dışında yaşayan Rus vatandaşlarının güvenliğini konu alan 'yakın çevre doktrini'⁵ oluşturmaktadır. Buna göre; Rusya, sınırları dışında yaşayan vatandaşlarının güvenliğini gerçekleştirmek için gerektiği takdirde askeri güç kullanabilecektir. Rusya'nın en son 2008 yılında gerçekleştirdiği Gürcistan harekâtı bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Rus askeri güçleri 8 Ağustos 2008 tarihinde Güney Osetya ve Abhazya'ya müdahale etmek amacıyla Gürcistan sınırını geçmiştir. Rusya Federasyonu Rus pasaportu taşıyan ve Abhazya nüfusunun % 70'ini oluşturan ve aynı şekilde Güney Osetya nüfusunun % 90'ını oluşturan vatandaşlarını korumak için bu operasyonu yaptığını açıklamıştır (Herd ve Flesch, 2008: s.1). Operasyona ilişkin gerek Dimitri Medvedev gerekse de Vladimir Putin tarafından açıklanan resmi görüş ise Gürcistan hükümetinin 1994 yılındaki anlaşma gereği iki bölgede de bulunan Rus askeri birliklerine saldırması olmuştur (Digol, 2009: s.113).

Rusya'nın 2008'deki Gürcistan harekâtı sonrası 'yakın çevre doktrini' perspektifinde değerlendirilebilecek diğer hamlesi Kırım'ın ilhakıdır. Rus yanlısı milislerin Kırım parlamentosunu işgali sonrası 2014 yılının Mart ayında yapılan referandum öncesi Rusya, Kırım'daki Rus nüfusun tehlike altında olduğunu iddia etmiştir (Grant, 2015: s.75). Çatışmaların gölgesinde, 16 Mart 2014 tarihinde yapılan ve % 81 katılımın olduğu referandumla Kırım Rusya'ya katılmayı kabul etmiş, 17 Mart tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından Kırım'ın ilhakının onaylanmasıyla Kırım resmen Rusya'ya katılmıştır (Bebler, 2015: s.45).

3. TARİHSEL SÜREÇTE RUSYA'NIN BALTİK ÜLKELERİ POLİTİKASI; HÂKİMİYET TEORİSİ

Baltık ülkelerinin tarihine bakıldığında söz konusu ülkelerin büyük güçler tarafından sömürge alanı olarak kullanıldığı görülmektedir (Pick, 1945: s.22). Öte yandan Baltık insanları, komşuları tarafından dil, Slav olmamaları ve Alman olmamaları gibi nedenlere karşın, Batı Avrupa'ya yakın olmalarına rağmen dışlanmışlardır

⁵ Rus vatandaşlarının güvenliğini sadece Rusya Federasyonu sınırlarında yaşayan Rusların güvenliğinden öteye götürerek, Federasyonun yakın çevresindeki ülkelerde yaşayan Rus vatandaşlarının güvenliğini de garanti altına alma amacını ifade etmektedir.

(Pick, 1945: s.22). Üç Baltık ülkesi tarihsel süreçte farklı dinamiklere sahip olsalar da mevcut şartlarda benzer bir kadere ve çıkarlara sahiptir (Geron, 1991: s.136).

Tarihsel süreç içerisinde 1711’de Osmanlıya karşı alınan Prut yenilgisine rağmen, Baltık Denizi’nde harekete geçen Rus donanması önce İsveç donanmasını ağır bir şekilde yenmiş, Aland adalarının da ele geçirilmesiyle birlikte Baltık Denizi’nin denetimi tamamıyla Ruslara geçmiştir. Rusya, Baltık denizinde edindiği yeni topraklarla dünya siyaset sahnesinin önemli aktörleri arasında girmiştir. Öte yandan 1725 yılında ölen Çar I. Petro’nun vasiyetnamesinde de; “Elverişli koşullar yaratılarak kuzeye doğru yönelmeli ve Baltık kıyılarına ulaşılmalıdır” ibaresi yer almaktadır (Onay, 2008: s. 70, Erendil, 1975’ten alıntı).

18. Yüzyılın başlarında Baltık kıyı bölgesi, bölgesel güçler için savaş alanı olmuştur. Yüzyılın sonunda burası Rus İmparatorluğu’nun batı sınır bölgesi haline gelmiştir. İmparatorluğun üst Batı bölgelerine karşın Rusya, Baltık bölgesinde farklı bir rol oynamıştır. Bu rol; Estonya ve Litvanya noktasında hoşgörülü, Polonya ve Letonya konusunda ise zorlayıcıdır. 18. Yüzyılın son çeyreğine kadar I. Petro tarafından başlatılan Polonya ve Letonya milletler topluluğunun tamamen Ruslara devşirilmesi görevi ise II. Katherina tarafından devam ettirilmiştir (Plakans, 2011: s.126).

Görüldüğü üzere, Rusya büyük çoğunluğu 18. Yüzyıldan başlamak üzere, Baltık coğrafyasına her zaman büyük önem atfetmiş ve ülkenin Avrupa ile olan stratejik yakınlığından, bu ülkelere adeta askeri bir üs görevi yüklemiştir. Öte yandan 29 Ekim 1907 yılında Almanya ve Rusya arasında imzalanan gizli bir protokol ile Kuzey Denizi ve Baltıklar üzerindeki her iki ülkenin politik etkisinin paylaşılması üzerine anlaşma yapılmıştır. Baltık ülkeleri, ancak 1914 yılında cereyan eden I. Dünya Savaşı sırasında yüzyıllardır arada kalmış bir uluslar topluluğu olduklarının farkına varmıştır (Pick, 1945: s.58).

Buna ek olarak Rusya, hâkimiyet teorisi çerçevesinde 20. Yüzyılın başlarında Baltık denizinde üsler edinmiş, Karadeniz’den sonra Avrupa’ya açılmayı planlamıştır. II. Dünya Savaşı’nı takip eden günlerde ise Kızıl Ordu, 1944-45 yıllarında Baltık ülkelerini tekrar işgal etmiş ve Avrupa’nın Doğu – Batı olarak ikiye bölünme işlemi gerçeğe dönüşmüştür. Sovyet gücü ilerleyen yaklaşık elli yıl bölgeyi yönetmiştir. Sovyetler hiç zaman kaybetmeden Baltık ülkelerini kendi sistemine entegre etmiştir (Maly, 2009: s.40).

Dönemin Sovyet Dış İşleri Bakanı Molotov, Rusya’nın Baltık ülkeleri üzerindeki hâkimiyet politikasını destekler nitelikte, Korkunç İvan döneminden beri Rusya’nın Baltık bölgesine sahip olmak için çalıştığını belirtmektedir. Ona göre, modern dünyada küçük devletlere yer yoktur. Baltık ülkeleri Sovyetler Birliği içerisinde bulunmak zorundadırlar (Smith, 2004: s.28). Sovyetlerin izlediği bu yayılmacı politika, aslında Rusya dış politikasına hâkim olan klasik realizmin bir sonucudur. Bu çerçevede Rusya büyük topraklarını kontrol altında tutabilmek amacıyla sürekli genişleme nosyonu içerisinde hareket etmektedir. Bunun dışında Rusya’nın Batıya

karşı ilerlemesi ve Batı'nın genişleme süreci arasında birtakım benzerlikler bulunmaktadır (Nolte, 2004: s.217).

Hâlihazırda Rusya'nın, hâkimiyet teorisi çerçevesinde Sovyetler Birliği'nin kurucu coğrafyasında etkili olmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Ancak bu etkinlik ofansif olmaktan öte defansif unsurlar da taşımaktadır. Mevcut paradigmalardan üzerinden bölgede politik çıkarların savunulması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Rusya'nın güncel dış politika konsepti ve ulusal güvenlik belgelerinde sıkça atıf yaptığı 'Yakın Çevre Doktrini' önem kazanmaktadır. Ayrıca Ruslar, uygulanan bu politikanın Fransa'nın Afrika'da ve ABD'nin dünyanın çeşitli coğrafyalarında yaptığından farklı olmadığını iddia etmektedir (Lieven, 1995: s. 197).

Rusya dışında yaşayan yaklaşık 25 milyon Rus vatandaşının statüsü Rusya'nın yakın çevre doktrini çerçevesinde önem kazanmaktadır. Bu doktrin çerçevesinde Moldova, Güney Osetya ve Tacikistan'da doğrudan askeri müdahalelerin yapıldığı gözükmektedir. Rus diasporasının Rus dış politikasında etkin bir faktör olmaya devam edeceği ve gerek Avrupa hinterlandı gerekse de Bağımsız Devletler Topluluğu sınırları içerisinde söz konusu nüfusun etki unsuru olacağı değerlendirilmektedir (Hyman, 1993: s.205).

Rusya'nın da bu diasporayı etki unsuru olarak kullandığı ve özellikle de Baltık ülkelerinde yaşayan Rus kökenli vatandaşlar üzerinden hâkimiyet politikasını sürdürmeye çalıştığı gözlenmektedir. Ülke dışında yaşayan Ruslar bir diaspora olarak tekrar konumlandırılırken, Rusya'nın bu diasporanın güvenliğinden de sorumlu olduğu iddia edilmektedir. Rusya'daki devletçi tutum yanlılarına göre Rusya'nın geniş coğrafi alanları dışındaki egemenliği azalmaktadır. Çarlık sınırları dışında kalan Ruslar, Rusya'nın çıkarlarını temsil etmek amacıyla diaspora olarak nitelendirilmektedir. Rusya dışında yaşayan Ruslar, Rus kimliğinin tarihsel süreçteki yansımaları olarak değerlendirilmektedir (Smith, Law, Vilson ve diğerleri, 1998: s.13).

Baltıklar, Rusya'daki Glastnost (Şeffaflık) döneminde bile, kendilerini zor durumda hissetmişlerdir. Baltıklar, Kremlin ve Rus göçmenlerini dosttan ziyade rakip olarak görmektedir. Baltık milliyetçileri, Rus göçmenleri, tarihi süreçte yaşanan acılardan dolayı samimi olmayan, karşıt olarak nitelendirmektedir (Clemens, 1991: s.7). Buna ek olarak Gorbaçov'un izlediği şeffaflık ve açıklık (glasnost i prostroika) politikaları etnik sorunların gün yüzüne çıkmasına neden olmuş, Baltık Cumhuriyetlerinde aniden başlayan ayrılma talepleri gündeme gelmiştir (Onay, 2008: s.31).

Bu süreç içerisinde dahi Rusya, Baltık ülkeleri üzerinde eş zamanlı olarak tek taraflı ve hâkimiyet teorisine dayalı politikalarını devam ettirmiştir. Bunun karşısında Baltık liderleri NATO'nun genişleme sürecinde lobi faaliyetlerini hızlandırmıştır. (VanDever ve Dabelko, 1999: s.223). Tarihi süreçte de görüldüğü üzere Baltık denizinin üç komşu ülkesi, Rusya Federasyonu'nun dış politika konseptinde özel bir yere sahiptir. Rusya Federasyonu şu anda bu ülkelerle iş birliği ve çeşitli alanlarda karşılıklı anlayışı geliştirmek niyetindedir. Kozin'e göre, ilerleyen yıllarda

Rusya'nın bu bağımsız ülkelerle olan ilişkilerinde karşılıklı ticaret ve devletlerarası anlaşmalar oldukça işlevsel konumda olacaktır (Kozin, 1992: s.128). Bu bağlamda Rusya ile Baltık ülkeleri arasındaki ticaret alanındaki hareketlilik AB'nin genişleme sürecinin başlangıcı olan 2004 yılında gerçekleşmiş ve 2007 yılına dek sürmüştür. Baltık ülkelerinin 2004 yılındaki AB üyesi olmasıyla birlikte Rusya ile ticari ilişkilerin gelişimi devam etmiştir. (Veebel ve Markus, 2018: s.10). Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'a müdahalesi ve aynı yıl yaşanan küresel ekonomik kriz Rusya ile Baltık ülkeleri arasındaki ticari ilişkilerin düşüşüne neden olmuştur. Söz konusu gelişmelerin ardından 2010 – 2011 yılları arasında Rusya ve Baltık ülkeleri arasındaki ticari ilişkiler tekrar gelişmeye başlamıştır (Vanags, 2011: s.93)

Rusya açısından 1990'lı yılların başında en acil problemi Doğu Almanya ve Baltıklardan geri çekilme oluşturmaktaydı. Diğer büyük işlere nazaran, Sovyet sonrası Rusya'nın Baltık ülkeleri ile olan ilişkilerini normalleştirilmesi beklenmiş, ancak bu gerçekleşmemiştir. 1992 yılının başlarında Rusya, petrol musluğunu Baltık ülkelerinin davranışlarını etkileme adına kullanmıştır. Bu bölgede ekonomik savaş, büyük bir sendromun parçası olarak devam etmektedir. Kremlin ve Duma şu dört konuda neo-empyralist çizgisini sürdürmektedir; Rusya'nın Baltık ülkelerindeki iddiası, kurucu Sovyet unsurlarının halen bölgede olması, sınırların tanımı ve Baltıkların NATO'ya girmesi. Öte yandan bu dört maddenin yanı sıra Kaliningrad da Rusya'nın jeopolitik planlaması açısından önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu anlamda SSCB'nin dağılmasını takip eden dönemde görev alan SSCB dönemi askeri yetkilileri Baltık bölgesi ve Kaliningrad'a özel önem atfetmişlerdir (Clemens, 2001: s.182).

Rusya Federasyonu söz konusu Baltık Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarının ardından yaşanan AB ve NATO üyelikleri sürecine şiddetle karşı çıkmış ve bunun olmaması yönünde çaba sarf etmiştir. Ancak neorealist paradigmanın da belirttiği üzere, uluslararası sistemin yapısı değişim içerisindedir ve devletin tek başına bir aktör olarak, bu değişim içerisindeki güç katsayısı zayıflayabilmektedir. 1997 yılında üç Baltık ülkesinin NATO'ya üyelik başvurularında bulunmaları, Rusya'nın Baltık denizi kıyısında yer alan Kronstadt ve Kaliningrad bölgelerinin güvenlik merkezli konumlandırılmasında da farklılığa neden olmuştur (Black, 1999: s.251).

Bunun hemen akabinde dönemin Dışişleri Bakanı Yevgenii Primakov Rusya'nın değişen bu şartlar karşısında, Baltık ülkelerinin NATO'ya dâhil olmalarının kabul edilemez olduğunu açıklamıştır. Primakov'un açıklaması dönemsel süreçten günümüze gelen süre zarfı içerisinde, Rusya'nın söz konusu ülkelerin NATO üyeliklerine karşı tutumunu özetler niteliktedir. Ayrıca bu ülkelerin NATO'ya üyelikleri sonrasında gündeme gelebilecek olan NATO birliklerinin burada konuşlanması konusunda Baltık ülkelerinin vereceği yanıt, 'Evet' olacaktır (Black, 1999: s.253). Bu durumda Rusya, Batılı liderlerin Kaliningrad'ın statüsü konusunda herhangi bir değişiklikte bulunma önerisine sahip olamayacağını açıklamıştır.

Soğuk Savaş sonrasında dağılan Varşova paktı ve eski Yugoslavya'nın parçalanması sonucunda Avrupa güvenliğini tehdit eden olumsuz gelişmeler, NATO'nun

genişlemesi argümanını öncelikli konu olarak gündeme getirmiştir. Bunun karşısında Rusya, Avrupa güvenliğinin AGİT çerçevesinde ilerlemesi gerektiğini öne sürerken, NATO'nun genişlemesi Rusya'nın güvensizlik sendromunu tekrar gündeme getirmiştir (Caşın, 2006: s.362).

NATO'nun genişleme projesi Avrupa'nın yanı sıra ABD siyaseti içerisinde de en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Eski bakanlardan strateji uzmanlarına kadar önemli bir kesim söz konusu projenin Rusya'yı Amerikan karşıtlığa itmesi argümanı ile NATO'nun genişlemesine karşı çıkmışlardır. Ancak 1998 yılında ABD Senatosu'nda yapılan oylamada 19'a karşı 80 oy ile NATO'nun ilk genişleme hamlesi kabul edilmiştir. Soğuk Savaş sonrası ilk genişleme olan bu hamle sonrası Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan 12 Mart 1999 tarihinde NATO üyesi olmuşlardır (Kupchan, 2000: s.127).

İlk genişleme hamlesinin ardından 29 Mart 2004 tarihinde Doğu Avrupa ülkelerinden Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın NATO üyelikleri kabul edilmiştir. Arnavutluk ve Hırvatistan'ın 1 Nisan 2009'daki üyelikleri ile birlikte toplamda üç genişleme hamlesi yapan NATO'nun üye sayısı 28'e ulaşmıştır (Aktürk, 2012: s.75).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte Sovyet tehdidinin ortadan kalktığı düşüncesi NATO'nun genişlemesine karşı bir eleştiri olarak yöneltilmektedir. Bunun yanı sıra NATO'ya dâhil edilen ülkelerin askeri açıdan zayıf oluşunun, üye ülkelere ekstra bir maliyet oluşturacağı ileri sürülmektedir. Buna ek olarak, Rusya'nın 2008'de Gürcistan'a müdahalesi ve 2014 yılında Kırım'ı işgal etmesi NATO içerisinde coğrafi ve ideolojik açıdan farklılığa sebep olmuştur (Kydd, 2001: s.804).

4. BALTİK ÜLKELERİNİN NATO VE AB ÜYELİK SÜREÇLERİNİN RUS DIŞ POLİTİKASINA ETKİLERİ

Sovyetler Birliği'nin 1990 yılındaki dağılışının ardından Doğu Avrupa'daki güç değişimi, bölgeye ilişkin güvenlik tehditlerinin varlığına karşı konulması sorunsalını gündeme getirmiştir. Avrupa Birliği kurumları, Soğuk Savaş boyunca yumuşak gücün pratiğini yapmışlardır. Doğu Avrupa'daki ülkeler, Rusların oluşturacağı hegemonik bir güvenlik stratejisinden uzaklaşarak NATO ve AB şemsiyesine girmişlerdir.

Estonya, Litvanya ve Letonya arasındaki dayanışma geniş bir çerçeveye dayanmaktadır. Bu ülkeler Avrupa'nın merkezi dışında yer alan coğrafyalarına karşın, Avrupa kıtasını rahatsız eden güvenlik koridorunu açıkta bırakmaktadırlar. Bu üç ülke Avrupa güvenliğinin en kırılgan halkalarından birini oluşturmaktadır. 2004 yılındaki Avrupa Birliği'nin genişlemesinin felsefi arka planında bu güvenlik gerekçesi bulunmaktadır. Avrupa Birliği bölgenin bu ihtiyacını görmezden gelmemiştir (Rasmussen, 2004: s.154).

Avrupa Birliği'nin, Baltık ülkelerinin enerji ve güvenlik konularındaki önemine varması ve enerji bağımlılığı sorunsalının fark edilmesi sonucu, Baltık ülkeleri

vatandaşları tarihinin hiçbir döneminde olmadığı kadar, Batı Avrupa ile arasındaki köprü konumunu sağlamlaştırmıştır. Bu fırsat, tarihsel süreç içerisinde bağımsız politikalar üretememiş olan Baltık Cumhuriyetleri için ulusal kimliğini kazanma çerçevesinde yeniden yükseliş süreci olarak ifade edilebilmektedir.

Estonya, Litvanya ve Letonya'nın NATO ve AB üyelik süreci, bu ülkelerin kendi çıkarlarına erişebilme yetisini sağlamlaştırma ve üzerlerindeki ekonomi-politik etkiyi kırmaları adına önem arz eden bir süreçtir. Sovyetler Birliği 1990 yılında kabul ettiği Baltık ülkelerinin güvenliğinin Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından sağlanacağı ilkesinden uzaklaşıp, söz konusu ülkelerin güvenliğinden NATO'nun ön planda olacağı yaklaşımı sert bir dille reddetmektedir. Buna karşın Baltık ülkeleri topraklarının güvenlik garantörü olarak, NATO'daki ön plana çıkan tutumundan dolayı ABD'yi görmektedirler (Moll, 2004: s.65). NATO'nun genişlemesi tartışmaları bölgedeki güvenliğin yeniden tanımlanması konusunu gündeme getirmektedir. Buna ilave olarak bölgesel güvenliğin yeniden tanımlanması Baltık bölgesi güvenliğinin Kim? ve Ne? Tarafından sağlanacağı sorunsalını da gündeme getirmektedir (VanDeverr ve Dabelko, 1999: s.222). Bu sorular güvenlik teorisinin temel atf nesnelidir.

Öte yandan Rusya'daki siyasi partilerin hemen hepsi NATO'nun genişleme sürecini, Rusya'ya karşı bir tehdit olarak değerlendirmektedirler. 1998 yılından beri Rus Dış Politikası analistleri, Baltık Ülkelerinin NATO'ya dâhil olma süreci hakkında yorumlarda bulunmaktadır. Bu ülkelerin NATO üyesi olmaları durumu, Rusya'nın Baltık coğrafyasında sahip olduğu stratejik çıkarların Batılı liderler tarafından görmezden gelindiğinin göstergesi konumundadır (Black, 1999: s.250). NATO'nun 2004 yılındaki yeni sınırlara doğru genişlemesi, yeni periferide Baltıklar ve Avrupa üzerinde oluşacak tehdit algılamalarını ve tüm siyasal konuları yeniden şekillendirmiştir. Avrupalılara göre, Ruslar bu genişlemeden rahatsız olmaktadır. Öte yandan Rusları ise, dünyanın çeşitli noktalarında ekonomi-politik liderliğin ABD'nin eline geçmesi bir hayli rahatsız etmektedir (Clemmesen, 2003: s.11).

Baltık bölgesindeki NATO varlığı, İskandinav ülkelerinden Danimarka ve İsveç için yapıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Baltıklar, İskandinav ülkeleri tarafından 1960 ve 70'lerin gözetim altındaki bir bölgesi olmaktan öteye geçerek, ortak stratejik çıkar ve siyasal sürdürülebilirliğin parçası olarak değerlendirilmektedir (Agrell, 1986: s.46). NATO, Avrupa güvenliğinin sağlanması noktasında da büyük rol üstlenmektedir. Bölge ülkelerinin tarihsel süreçte Rus yayılmacılığı karşısındaki tutumu değerlendirildiğinde, NATO'nun bölgede konuşlanması, bölge ülkeleri için güvenlik ikileminin pozitif yönde gelişeceğini göstermektedir.

Onay, Rusların Baltık ülkelerinin NATO'ya alınması durumunda bu ülkelerin işgal edilebileceğinin Ruslar tarafından öne sürüldüğünü ifade etmektedir. 1990'lı yılların ortasında Yeltsin'in görev yaptığı süre boyunca, bu tarz bir tehdidin Rusya'nın çıkarlarına oldukça aykırı ve kabul edilemez bir nitelikte olduğunu vurgulamaktadır. Onay, eserinde üst düzey Rus bir yetkilinin açıklamasına dayanarak referans

gösterdiği (The Guardian Weekly, 1996) beyanatta Rusların Baltık ülkelerinin NATO üyelik sürecine nasıl baktığını şu şekilde ifade etmektedir; “Sovyetler Birliği’nin Küba’ya füze yerleştirmesinin Washington yönetimi için ne denli tahrik edici olduğu hala hatırlardadır. Baltık Cumhuriyetleri’nin de NATO’ya alınması fikri bizim için aynı derecede tahrik edicidir. Şöyle ki, Polonya ve Macaristan’ın NATO’ya alınması “Soğuk Barışı”, ancak Baltık ülkelerinin NATO’ya alınması ‘Savaşı’ başlatır” ifadesine yer verilmektedir” (Onay, 2008: s.195).

Moskova, merkez Avrupa ülkelerinin NATO üyeliklerine sessiz kalırken, Baltık ülkelerinin üyelik durumunu kesinlikle kabul etmeyeceğini dile getirmektedir. Buna karşın, Kaliningrad’ın statüsü konusundaki belirsizlik ise halen devam etmektedir. Batı, bu konuda sessizliğini sürdürmektedir. Rusya, Baltık devletleri üzerinde nüfuz kurma çabası içerisindedir. Bu, Rusya’nın üye olmadığı askeri bir ittifaka bu devletlerin katılımını veto üzerine kuruludur (Lieven, 1996: s.175). Kaliningrad, Atina, Sofya ve Bükreş’ten çok daha batıda, Avrupa’nın kalbinde yer almaktadır. NATO üyesi ülkeler ile AB üyesi ülkelere sınır durumundadır.

Özellikle, NATO’nun kuzey eksenindeki Baltık ülkelerini ittifaka dâhil kılması, halen Rusya ile güvenlik sorunlarını çözememiş bu bölgenin NATO’nun IV. Maddesi kapsamına alınması sonucu, Kaliningrad bölgesi de izole edilmiş ve Rus çıkarları bölgede zedelenmiştir. NATO’nun genişlemesi Rusya’nın Avrupa’daki çalışmalarını provoke etmektedir (Caşın, 2006: s.368, Maslov, 1998: s.7-33’den alıntı). Avrupa Birliği’nin Rusya sınırında ekonomi-politik manevraları, öte yandan Baltık ülkelerinin enerji ve taşımacılık projeleri, bölgedeki sürdürülebilirlik olgusunun karşısında duran temel olgulardan bazılarıdır (Herd, 1999: s.7).

Avrupa Birliği’nin genişleme süreci sonrasında Kaliningrad’ın ise bu süreçten ekonomik olarak pozitif yönde etkileneceği beklenmektedir. Öte yandan Schengen vize rejimi sonrasında bu bölgede yaşayan insanların seyahat özgürlüğünün kısıtlanması söz konusu olmuştur. Nihai olarak Kaliningrad’ın AB’ye yarı entegrasyonunun AB-Rusya ilişkilerini geliştirici bir faktör olarak ele alınabileceği değerlendirilmektedir. Hatta bazı yorumlara göre Kaliningrad, Baltık’ların Hong Kong’u olabilecek bir unsur olarak değerlendirilmektedir. (Browning, 2003: s.546).

Baltık ülkelerinin tek başına hesaba katıldıklarında hava sahalarının kendileri tarafından korunamayacağı sorunsalı mevcuttur. ABD’de 2001 yılında göreve gelen George W. Bush’un Anti-Balistik Füze Anlaşması’ndan çekildiklerini açıklaması Rusya’nın tehdit algılamasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bush’un “Ulusal Füze Savunma Sistemi” projesi kapsamında Avrupa için Polonya ve Çek Cumhuriyeti’ni seçmesi iki ülke tarafından kabul edilirken Rusya karara tepki göstermiş ve ABD’nin sebep olarak İran’ı işaret etmesi Rusya’yı ikna etmemiştir (Tellal, 2007: s.229).

NATO bünyesi içerisinde kurulumu tamamlanarak faaliyete geçen füze kalkını sistemi Romanya’da 2016 yılında devreye girdi. NATO’nun füze kalkını sistemleri

için topraklarını kullanmasına onay veren Doğu Avrupa ülkelerinin Rusya'ya yönelik tehdit algılamaları devam etmektedir (Aydın, 2019: s.724).

Buradan hareketle NATO 2009 yılında aldığı bu ülkelerin hava savunma sahalarının korunması görevini 2011 yılında da devam ettirmiştir. (Baltic Security and Defence Review, 2008: s.274). 2019 yılının Aralık ayında Londra'da yapılan NATO Zirvesi'nde de Baltık Savunma Planı kabul edilmiş ve ittifakın doğu kanadı için yapılan çalışmalar arttırılmıştır.

5. SONUÇ

Rusya Federasyonu tarafından NATO genişlemesine yönelik son yıllarda verilen tepkiler, realist paradigmanın doğrudan yansıması niteliğindedir. Soğuk Savaş sonrası NATO genişlemesini varoluşsal bir tehdit olarak algılayan Rusya'nın bu sürece yönelik tepkileri, bu nispette sert ve orantısızdır. 2014 yılında Kırım'ın işgali ile devam eden bu süreç, Suriye sorununda da benzer realist tepkileri bünyesinde taşımaktadır. Vladimir Putin önderliğinde bölgesel güç olma konumundan, küresel güç olma statüsüne hızlıca evirilen Rusya Federasyonu, ABD ile giriştiği küresel güç rekabeti başta olmak üzere, birçok coğrafyada oyun kurucu rolünü güçlendirmektedir.

Baltık bölgesi özelinde değerlendirildiğinde, Rusya Federasyonu'nun Baltık Deniz filosunu takviye etmesi, Fransa'dan satın alınan amfibi helikopter gemilerinin bölgede konuşlandırılması ve Baltık Devletlerindeki Rus vatandaşlarının Gürcistan örneğinde olduğu üzere, azınlık baskısına uğraması söylemi çerçevesinde Rusya'nın bu ülkelere 'Yakın Çevre Güvenlik Doktrini' çerçevesinde strateji geliştirme ihtimali her zaman için gerçekliğini korumaktadır.

Bu çerçevede, NATO ile Rusya Federasyonu arasındaki gerginliğin ana stratejik noktalarından birini teşkil eden ve Avrupa'nın merkezinde bir Rus toprağı olarak konumlanan Kaliningrad bölgesinin, Rusya tarafından 'stratejik denge aracı' olarak kullanılmasının devam edeceği öngörülmektedir. S400 ve S500 hava savunma sistemlerinin Rusya tarafından bu bölgeye konuşlandırılması da bu stratejik dengenin ispatı niteliğindedir.

Öte yandan Rusya'nın Gürcistan müdahalesi ve Kırım'ı ilhakı ile realizme dayalı güç merkezli tepkileri göz önünde bulundurulduğunda Baltık ülkeleri ile ilişkilerinde neorealist bir perspektif benimsediğini ifade etmek mümkündür. Bölge ülkelerine yönelik ticarete ağır vergi politikası benimseyen Rusya 2004 yılında bu ülkelerin AB üyesi olması sonrasında bu politikasında değişikliğe gitmiştir. Üyelik sonrası daha sert bir tepki veya ambargo uygulaması beklenen Rusya'nın bu ülkelere yönelik vergi politikası daha olumlu bir noktaya evrilmiş ve ticaret hacimlerinde artış söz konusu olmuştur.

SSCB'nin dağılmasının ardından Rusya'da gelen yapısal değişimlerden bir tanesi NATO'nun genişlemesi ile karşı karşıya kalınmasıdır. Rusya 2004 yılında AB üyesi

olan Baltık ülkelerine yönelik yakın çevre doktrini kapsamında askeri müdahale veya sert ekonomik yaptırımlar uygulama yolunu seçmemiştir.

İmparatorluk geçmişine sahip Ruslar, NATO ve AB üyelikleri ile yeniden şekillenen Baltık ülkeleri merkezli yeni güvenlik dengesinden rahatsızlık duymaktadır. Ancak, neorealist paradigmanın sıkça atıf yaptığı sistem üstü yapılarda meydana gelen değişiklikler, bölgesel güvenliğin bu yeni oluşum sürecini teorik olarak ifade etmektedir. Rusya'nın söz konusu bölgesel güvenliği, kendi ekseninde yeniden sağlamasına yönelik mevcut ve olası adımları yakından takip edilmeli, ortaya çıkabilecek muhtemel senaryolar, Rus dış politikasının tarihsel verileri ışığında analitik olarak okunmalıdır.

KAYNAKÇA

- Arı, T., (2004), *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Agrell, W., (1986), "The Baltic and Scandinavia-The Implications of Changes in Military Strategy", *Current Research on Peace and Violence*, 9, 43-53.
- Aktürk, Ş., (2012, Yaz), "NATO Neden Genişledi? Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO'nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti", *Uluslararası İlişkiler*, 9, 73-97.
- Aydın, E., (2019, Mart), "AB'nin Güvenliği ve Türkiye'nin Rolü: NATO Füze Kalkanı", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7, 719-795.
- Bebler, A., (2015, Mart), "Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict", *Romanian Journal of European Affairs*, 15, 35-54.
- Black, J. L., (1999, Bahar), "Russia and NATO Expansion Eastward: Red-Lining the Baltic States", *International Journal*, 54, 249-266.
- Blank, J. S. ve Rubinstein, Z. A., (1997), *Imperial Decline Russia's Changing Role in Asia*, ABD, Duke Uni. Press.
- Booth, K. ve Herrin, E., (1994), *Keyguide to Information Sources in Strategic Studies*. Londra, Mansell Publishing.
- Bremmer, I., (1999, Yaz), "Russia's Total Security", *World Policy Journal*, 16, 31-39.
- Browning, C. S., (2003, Kasım-Aralık), "The Internal/External Security Paradox and the Reconstruction of Boundaries in the Baltic: The Case of Kaliningrad", *Alternatives: Global, Local, Political*, 28, 545-581.
- Caşın, M. H., (2006), *Novgorod Knezliği'nden XXI. Yüzyıla Rus İmparatorluk Stratejisi*, İstanbul, Okumuş Adam Yayınları.

- Clemens, C. W., (1991), *Baltic Independence and Russian Empire*. ABD, St. Martin's Press.
- Clemmesen, M. H., (2003), "The New NATO and the Security of the Alliance Periphery States", *Baltic Defence Review*, 10, 11-16.
- Cristi, R., (1998), *Carl Schmitt and Authoritarian Liberalism*, Wales, University of Wales.
- Digol, D., (2009), "Right or Wrong: Debate in Russia on Conflict in Georgia", *Security and Peace*, 27, 112-120.
- Geron, L., (1991, Ağustos-Eylül), "Roads to Baltic Independence", *The World Today* 47, 135-138.
- Grant, T., (2015, Ocak), "Annexation of Crimea", *The American Journal of International Law*, 109, 68-95.
- Goldstein, A., (2000), *Deterrence and Security in the 21st Century*, ABD, Stanford Uni. Press.
- Herd, G., (1999, Aralık), "Competing for Kaliningrad" *The World Today*, 55, 7-8.
- Herd, G. ve Flesch, D., (2008, Kış), "The Georgia Crisis: Implications for the Partnership for Peace", *Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes*, 8, 1-10.
- Hyman, A., (1993, Kasım), "Russians Outside Russia", *The World Today*, 49, 205-208.
- Isakova, I., (2009), *Russian Governance in the Twenty-First Century Geostrategy, Geopolitics and Governance*, İngiltere, Frank Cass.
- Kapustin, B. ve Klyamkin, I. (Ed) Bugeuli, N. G., (1997), *Russia in Transition: Left, Right or Center?*, ABD, Nova Science Pub.
- Kupchan, C., (2000, Ağustos), "The Origins and Future of NATO Enlargement", *Contemporary Security Policy*, 21, 127-148.
- Kydd, A., (2001, Bahar), "Trust Building, Trust Breaking: The Dilemma of NATO Enlargement", *International Organization*, 55, 801-828.
- Leahy, A., (2000, Kış), "Putin's Russia", *International Journal*, 55, 633-646.
- Lieven, A., (1995, Ekim), "Russian Opposition to NATO Expansion", *The World Today* 51, 196-199.
- Lieven, A., (1996, Haziran), "Baltic Iceberg Dead Ahead: NATO Beware", *The World Today* 52, 175-179.
- Moll, A. J., (2004), "The Transatlantic Security Rift and Its Implications for Baltic Security", *Baltic Defence Review* 11, 65-80.

Nolte, H., (2004) “The Modern World-System and Area Studies: The Case of Russia”, *Review (Fernand Braudel Center)*, 27, 207-242.

Onay, Y., (2008), *Rus Stratejisinin Mimarları*, İstanbul, İlgi Kültür Sanat Yay.

Pakaluk, M. (Ed) Wolfe C. ve Hittinger., (1994), *Liberalism at the Crossroads An Introduction to Comtemporary Liberal Political Theory and its Critics*, Londra, Rowman and Littlefield.

Pick, W. F., (1945), *The Baltic Nations Estonia Latvia and Lithuania*, Londra, Boreas Publishing.

Pipes, R., (2005), *Russian Conservatism and Its Critics A Study in Political Culture*, ABD, Yale Uni. Press.

Plakans, A., (2011), *A Concise History of The Baltic States*, İngiltere, Cambridge Uni. Press.

Rasmussen, B. S., (2004), “Estonian Security Perceptions in the Context of EU Enlargement: A Critical Discussion”, *Baltic Defence Review*, 11, 154-173.

Schmitt, C., (2002), *Siyasi İlahiyat; Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm*, Ankara, Dost Kitapevi.

Smith, G., Law, V., Wilson, A., Bohr, A. ve Allworth E., (1998), *Nation-Building in the Post-Soviet Borderlands The Politics of National Identities*. İngiltere, Cambridge Press.

Sullivan, M. P., (2001), *Theories of International Relations Transition vs. Persistence*, İngiltere, Palgrave.

Tellal, E., (2007), “Zürüdüanka: Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 65, 189-236.

Timberlake, C. E., (1972), *Essays on Russian Liberalism*, ABD, Missouri Press.

Vanags, A., (2011, Mart), “Economic Integration and Cohesion in The Baltic Sea Region: A Critical Perspective from the Baltic States”, *Journal of Baltic Studies*, 42, 91-102.

Vasquez, J. A. ve Elman, C., (2003), *Realism and the Balancing of Power*, ABD, Prentice Hall.

Veebel, V., ve Markus, R., (2018), “The Bust, The Boom and The Sanctions in Trade Relations with Russia”, *Journal of International Studies*, 11, 9-20.

Zehfuss, M., (2002), *Constructivism in International Relations The Politics of Reality*, İngiltere, Cambridge Press.